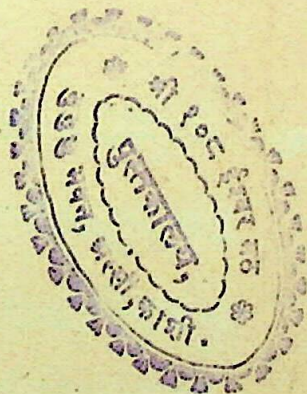

वृ ११६

अथमहानिर्वाणपञ्चकं

म० नि०
१

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अथमहानिर्वाणतन्त्रे तृतीयेच्छासंभः॥ ॥श्रीदेव्यु
वाच॥ ॥देवदेवमहादेवदेवतानांगुरोर्गुरो॥वक्तात्वंसर्वशास्त्राणांमन्त्राणां
साधनस्यच॥१॥कथितंयत्परंब्रह्मपरमेशं परात्परं॥यस्योपासनतोमर्त्यो
भुक्तिंमुक्तिंचविन्दति॥२॥केनोपायेनभगवन्परमात्माप्रसीदति॥किंत
स्यसाधनंदेवमन्त्रःकोवाप्रकीर्तितः॥३॥किं ध्यानंकिंविधानंचपरमेश तन्त्र

५६२ रहस्यमेतत्करव्यापि न कुत्रापि प्रकाशितम् ॥

स्यमहात्मनः ॥ तत्त्वेन श्रोतुमिच्छामि कृपया कथय प्रभो ॥ ४ ॥ श्रीमहादे
व उवाच ॥ अतिगुह्यं परं तत्त्वं शृणु मत्प्राण वत्स मे ॥ तव स्नेहेन वक्ष्या
मिममप्राणाधिकं परम् ॥ ५ ॥ ज्ञेयं भवति तद्बुद्धसच्चिद्विश्वमयं परम् ॥
यथा तत्त्वस्वरूपेण लक्षणैर्वामहेश्वरी ॥ सत्तामात्रं निर्विशेषमवाङ्
मनसगोचरम् ॥ ७ ॥ अस्मिन्नि लोकी सद्भानं स्वरूपं ब्रह्मणः स्मृतम् ॥ समा

म. नि. २
 धियो गेहं द्वेष्टं सर्वत्र समदृष्टिभिः ॥ इन्द्रातीतैर्निर्विकल्पैर्देहात्माध्या
 सवर्जितैः ॥ ८ ॥ यतो विश्वं समुद्भूतं येन जातं च तिष्ठति ॥ यस्मिन् सर्वाणि
 तीत्यन्ते ज्ञेयं तद्ब्रह्म लक्षणैः ॥ ९ ॥ स्वरूपबुद्ध्या यद्वेष्टं तदेव लक्षणैः शि
 वे ॥ लक्षणैराप्तुमिच्छूनां विहितं तत्र साधनम् ॥ १० ॥ तत्साधनं प्रवक्ष्या
 मिश्वपुष्पावहिताप्रिये ॥ तत्रादौ कथयाम्याद्ये मन्त्रोद्धारं महेशितुः ॥
 ॥ ११ ॥

तन्त्र
 २

प्रणवंपूर्वमुद्धृत्य सच्चित्तदमुदाहरेत् ॥ एकं पदान्ते ब्रह्मेति मन्त्रोच्चारः
 प्रकीर्तितः ॥ १२ ॥ सन्धिक्रमेण मिलितः स प्राणोऽयं मनुर्मतः ॥ तारहीने
 नदेवेशे षड्वर्णोऽयं मनुर्भवेत् ॥ १३ ॥ सर्वमन्त्रोत्तमः साक्षाद्मार्थका
 समोक्षदः ॥ नात्र सिद्ध्याद्यपेक्षाऽस्ति नारिमित्रादिदूषणम् ॥ १४ ॥ नतिथि
 र्नच नक्षत्रं न राशि गणनं तथा ॥ कुलाकुलादिनियमो न संस्कारोऽत्र विद्य

म. नि
३

ते॥१५॥सर्वथासिद्धमन्त्रोऽयं नात्रकार्याविचारणा॥बहुजन्मार्जितैःपुण्यैः
सद्गुरुर्यदिलभ्यते॥तदातद्वक्तो ज्ञात्वा जन्मसाफल्यमाप्नुयात्॥१६॥चतु
वर्गं करैरुत्वा परत्रैह च मोदते॥१७॥सधन्यः स कृतार्थश्च स कृती स च धार्
मिकः॥सस्मातः सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दीक्षितः॥१८॥सर्वशास्त्रेषु निष्णा
तः सर्वलोकप्रतिष्ठितः॥यस्य कर्णपथोऽपान्तप्राप्नो मन्त्रमहामणिः॥१९॥

तन्त्र
३

धन्यामांतापितातस्य पवित्रं तत्कुलं शिवे ॥ पितरस्तस्य संतुष्टा मोदन्ते च
 दशैः सह ॥ २० ॥ गायन्ति गायत्रीं गार्गां पुलकाञ्चितविग्रहाः ॥ अस्मत्कुले
 कुलश्रेष्ठो जातो ब्रह्मोपदेशिकः ॥ किमस्माकं गयापिण्डैः किं तीर्थैः श्राद्ध
 तर्पणैः ॥ २१ ॥ किं दानैः किं जपैर्होमैः किमन्यैर्बहुसाधनैः ॥ वयमक्षय
 त्प्राप्तात्मः सत्पुत्रस्यास्य साधनात् ॥ २२ ॥ ॐ पुण्ड्रदेवि जगद्वन्द्ये सत्यं सत्यं

म. नि.
४

मयोच्यते॥ परब्रह्मो पासकानां किमन्यैः साधनान्तरैः॥२३॥ मन्त्रग्रहणमा
त्रेण देहीब्रह्ममयो भवेत्॥ ब्रह्मभूतस्य देवेदिकि मवाप्यं जगत्त्रये॥२४॥
किं कुर्वन्ति ग्रहारुच्यवेतालाश्चेदकादयः॥ पिशाचा गुह्यका भूता डाकि
न्यो मातृकादयः॥ तस्य दर्शनमात्रेण प्रलायन्ते पराङ्मुखाः॥२५॥ रक्षि
तो ब्रह्ममन्त्रेण प्रावृत्तो ब्रह्मतेजसा॥ किं विभेति ग्रहादिभ्यो मार्तण्ड इव चा

परः॥१६॥तं दृष्ट्वा तेभ्या पन्नाः सिंहं दृष्ट्वा यथा गजः॥विद्वन्ति च न श्यं
 न्निपतङ्गा इव पावके॥१७॥न तस्य दुरितं किञ्चिद् ब्रह्मनिष्ठस्य देहि
 नः॥सत्यपूतस्य शुद्धस्य सर्वप्राणिहितस्य च॥को वोऽपद्रवमन्विच्छे
 दात्मा वधातकं विना॥१८॥ये दुह्यन्ति रक्ताः पापाः परब्रह्मोपदेशि
 ने॥स्वदेहं ते प्रकुर्वन्ति नातिरिक्ता यतः सतः॥१९॥स तु सर्वहितसाधुः

म. नि. ०
५

सर्वेषां प्रियकारकः ॥ तस्यानिष्टे कृते देवि को वा स्यान्निरुपद्रवः ॥ ३० ॥
मन्त्रार्थं मन्त्रं चैतन्यं यो न जानाति साधकः ॥ शतलक्षपूजप्तोऽपि
तस्य मन्त्रो न सिद्ध्यति ॥ ३१ ॥ अतोऽस्यार्थं च चैतन्यं कथयामि शृणु
प्रिये ॥ अकारेण जगत्पातासंहर्ता स्यादुकारतः ॥ ३२ ॥ मकारेण जगत्
स्रष्टा प्रणवार्थं उदाहृतः ॥ स च्छब्देन सदा स्थायि चिद्धे तन्यं प्रकीर्ति

तन्त्र
५

तम् ॥३३॥ एकमद्वैतमीशानि ब्रह्मत्वात्ब्रह्मगीयते ॥ मन्त्रार्थः कथि
 तो देवि साधकाभीष्टसिद्धिदः ॥३४॥ मन्त्रचैतन्यमेतत्तु तदधिष्ठा
 तृदेवता ॥ तज्ज्ञानं परमेशानि भक्तानां सिद्धिदायकम् ॥३५॥ अस्याधि
 ष्ठातृदेवेशि सर्वव्यापितनातनम् ॥ अवितर्क्य निरातङ्कं वाचातीतं
 निरञ्जनम् ॥३६॥ वाङ्माया कमलाधेन तारहीनेन पार्वति ॥ शीयते

म० नि०
६

विविधाविधामायाश्रीसर्वतोमुखी॥३७॥ तारेणतारहीनेन प्रत्येकं
सकलंपदम्॥ युग्मयुग्मक्रमेणापिमन्त्रोयंविविधोभवेत्॥३८॥ ऋ
षिःसदाशिवोह्यस्य ह्रन्दोऽनुष्टुबुदाहृतम्॥ देवतापरमंब्रह्मसर्वान्तर्था
मिनिर्गुणम्॥३९॥ चतुर्वर्गफलावाप्त्यैविनियोगः प्रकीर्तितः॥ अङ्गन्या
सकरन्यासौकथयामिशृणुप्रियो॥४०॥ तारंसच्चिदेकमितिब्रह्मेतिसक

लंततः॥ अङ्गुष्ठतर्जनीमध्यानामिकासुमहेश्वरि॥४१॥ कनिष्ठयोः क
रतलपृष्ठयोः सुरवन्दिते॥ नमः स्वाहा वषट् हुं वौषट् फडन्तैर्यथाक्रम
म्॥४२॥ न्यसेन्न्यासोक्तविधिना साधकः सुसमाहितः॥ हृदादिकरप
र्यन्तमेवमेव विधीयते॥४३॥ प्राणायामंततः कुर्यान्मूलेन प्रणवेन वा॥
मध्यमानामिकाभ्यां च दक्षहस्तस्य पार्वति॥४४॥ वामनासापुटं धृत्या

म. नि.

७

दक्षनासापुटेन च ॥ पूरयेत्पवनं मन्त्रि^२मूलमष्टमितं जपन् ॥ ४५ ॥ अ
ङ्गुष्ठेन दक्षनासां धृत्वा कुम्भकयोगतः ॥ जपेत्द्वाविंशता वृत्त्या ततो
दक्षिणनासया ॥ ४६ ॥ शनैः शनैस्त्यजेद्वायुं जपन् षोडशधामनुम् ॥
वामनासापुटेऽप्येवं पूरकुम्भकैरेव कम् ॥ ४७ ॥ पुनर्दक्षिणतः कुर्यात्
पूर्ववत्सुरपूजिते ॥ प्राणायामविधिः प्रोक्तो ब्रह्ममन्त्रस्य साधने ॥ ४८ ॥

तन्त्र
७

ततो ध्यानं प्रकुर्वीत साधका भीष्म साधनम् ॥ ४८ ॥ हृदय कमल मध्ये
 निर्विशेषं निरीहं हरि हर विधि वेद्यं योगिभिर्ध्यान गम्यम् ॥ जनन म
 रण भीति भ्रंसी सच्चित्स्वरूपं सकल भुवन बीजं ब्रह्म चैतन्य मीडे ॥ ५० ॥
 ध्यात्वैवं परमं ब्रह्म मानसैरुपचारकैः ॥ पूजयेत्परया भक्त्या ब्रह्म सायु
 ज्य हेतवे ॥ ५१ ॥ गन्धं दद्यान्महीतत्वं पुष्प माकाशमेव च ॥ धूपं दद्याद्वा

म. नि०
८

युतत्वं दीपं तेजः समर्पयेत् ॥ नैवेद्यं तोयतत्वेन प्रदद्यात्परमात्मने
॥ ५२ ॥ ततो जप्त्वा महामन्त्रं मनसा साधकोत्तमः ॥ समर्प्य ब्रह्मणे पश्चा
द्धृदिः पूजां समा रभेत् ॥ ५३ ॥ उपस्थितानि द्रव्याणि गन्धपुष्पादिकानि
च ॥ वस्त्रालंकरणादीनि भक्ष्यपेयानि यानि च ॥ ५४ ॥ मन्त्रेणानेन सं
शोध्य ध्यात्वा ब्रह्मसनातनम् ॥ निमील्य नेत्रे मतिमानर्पयेत्परमात्मने
॥ ५५ ॥

तन्त्र
७

ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम् ॥ ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्म क-
 र्मे स मा धिना ॥ ५६ ॥ ततो नेत्रे समुन्मील्य जप्त्वा मूलं स्वशक्तितः ॥ तज्ज-
 पं ब्रह्म सात्कृत्वा स्तोत्रं च कवचं पठेत् ॥ ५७ ॥ स्तोत्रं शृणु महेशानि ब्रह्म-
 णः परमात्मनः ॥ यत् श्रुत्वा साधको देवि ब्रह्म सायुज्यमश्नुते ॥ ५८ ॥ न-
 मस्ते सते सर्वलोकाभ्रयाय नमस्ते चिते विश्वरूपात्मकाय ॥ नमोऽद्वै-

५ पं॥ त्वमेकं जगत्पातु कर्तृ प्रहर्तृ त्वमेकं परं निश्चलं निर्विकल्पम्

म. नि. तत् तत्त्वाय मुक्तिप्रदाय नमो ब्रह्मणे व्यापिने निर्गुणाय ॥ ५६ ॥ त्व
मेकं शरण्यं त्वमेकं वरेण्यं त्वमेकं जगत्कारणं विश्वरूपम् ॥ ६० ॥ भ
यानां भयं ^{भीषणं} भीषणानां गतिः प्राणिनां पावनं पावनानां ॥ महोच्चैः पदा
नां नियन्तृ त्वमेकं परेषां परं रक्षकं रक्षकाणाम् ॥ ६१ ॥ परेश प्रभो स
र्वरूपप्रकाशिन् अनिर्देश्य सर्वेन्द्रियागम्य सत्य ॥ अचिन्त्या क्षरव्या

तन्त्र
६

पकाव्यक्ततत्त्वजगत्भासकाधीशपायादपायात्॥६२॥ तदेकं स्म
 रामस्तदेकं जपामः तदेकं जगत्साक्षिरूपं नमामः॥ सदेकं निधानं नि
 रालम्बमीशं भवाम्भोधिपोतं शरण्यं ब्रजामः॥६३॥ पञ्चरत्नमिदं
 स्तोत्रं ब्रह्मणः परमात्मनः॥ यः पठेत्प्रयतो भूत्वा ब्रह्मसायुज्यमाप्नुया
 त्॥६४॥ प्रदोषेऽदः पठेन्नित्यं सोमवारे विशेषतः॥ श्रावयेद्बोधयेत्प्रा

म. नि० १०
 ज्यो ब्रह्मनिष्ठान्स्वबान्धवान्॥६५॥ इति ते कथितं देवि पञ्चरत्नं म
 हेशितुः॥ कवचं शृणु चार्वाङ्गि जगन्मङ्गलनामकम्॥ पठनाद्वारणाद्य
 स्य ब्रह्म ज्यो जायते ध्रुवम्॥६६॥ परमात्मा शिरः पातु हृदयं परमेश्वरः॥
 कण्ठं पातु जगत्पाता वदनं सर्वदृग् विभुः॥६७॥ करौ मे पातु विश्वात्मा
 पादौ रक्षतु चिन्मयः॥ सर्वद्वं सर्वदा पातु परं ब्रह्म सनातनम्॥६८॥ श्री

तन्त्र
 १०

जगन्मङ्गलस्यास्य कवचस्य सदा शिवः॥ ऋषिश्चन्द्रोऽनुष्टुबिति पर
मा ब्रह्मदेवता॥ चतुर्वर्ग फलावाप्ते विनियोगः प्रकीर्तितः॥ ६८॥ यः
पठेत् ब्रह्म कवचं ऋषिन्यासपुरःसरम्॥ सब्रह्मज्ञानमासाद्य साक्षा
त् ब्रह्ममयो भवेत्॥ ७०॥ भूर्जे विलिख्य गुटिकां स्वर्णस्थां धारयेद्य
दि॥ कण्ठे वा दक्षिणे वा हौ सर्वसिद्धीश्वरो भवेत्॥ ७१॥ इत्येतत्परमं ब्र

म. नि० ११
 ह्रिकवचंते प्रकाशितम् ॥ दद्यात्प्रियाय शिष्याय गुरुभक्ताय धीमते
 ॥ ७२ ॥ पठित्वा स्तोत्रकवचं प्रणमेत्साधकाग्रणीः ॥ ७३ ॥ नमस्ते परमं
 ब्रह्म नमस्ते परमात्मने ॥ निर्गुणाय नमस्तुभ्यं सद्गुणाय नमो नमः ॥ ७४ ॥
 वाचिकं कायिकं वापि मानसं वा यथा मतिः ॥ आराधने परेशस्य भावशु
 द्विर्विधीयते ॥ ७५ ॥ एवं संपूज्य मतिमान् स्वजनैर्बान्धवैः सह ॥ महाप्र

तन्त्र
 ११

सादं स्वीकुर्यात् ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ ७६ ॥ पूजने परमेशस्य नावाह
न विस्मर्जने ॥ सर्वत्र सर्वकालेषु साधयेत् ब्रह्मसाधनम् ॥ ७७ ॥ अस्मा
तो वाक्यतस्मान्नो भुक्तो वापि बुभुक्षितः ॥ पूजयेत् परमात्मानं सदा निर्म
लमानसः ॥ ७८ ॥ अनेन ब्रह्म मन्त्रेण भक्ष्य पेयादिकं च यत् ॥ दीयते
परमेशाय तदेव पावनं महत् ॥ ७९ ॥ गङ्गा तोये शिलादौ च स्पृष्टो दोषो

म. नि.
१२

ऽपि वर्तते ॥ परब्रह्मार्पिते द्रव्ये स्पृष्टास्पृष्टं न विद्यते ॥ ८० ॥ पक्षं वाऽपि
न पक्षं वा मन्त्रेणानेन मन्त्रितम् ॥ साधको ब्रह्मसात्कृत्वा भुञ्जीया
त्स्वर्जनैः सह ॥ ८१ ॥ नात्र वर्णविचारोऽस्ति नोच्छिष्टादिविवेचनम् ॥
न कालनियमोऽप्यत्र शौचाशौचं तथैव च ॥ ८२ ॥ यथा काले यथा देशे
यथा योगेन तलभ्यते ॥ ब्रह्मसात्कृतनैवेद्यमश्नीयादविचारयन् ॥ ८३ ॥

तन्त्र
१२

आनीतिं श्वपचेनाऽपि श्वमुखादपि निःसृतम् ॥ तदन्नं पावनं देवि देवा
 नामपि दुर्लभम् ॥ ८४ ॥ किं पुनर्मनुजादीनां वक्तव्यं देववन्दिते ॥ परमेश
 स्य नैवेद्य सेवनात् यत्फलं भवेत् ॥ ८५ ॥ महापातकयुक्तो वा युक्तो वा
 प्यन्नपातकैः ॥ सकृत्प्रसादग्रहणान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ८६ ॥ सार्धं त्रिको
 ऽतितीर्थेषु स्नानदानेन ॥ यत्फलं ॥ तत्फलं लभते मर्त्यो ब्रह्मार्पितनिवे

म. नि. ०
१३

वणात् ॥ ८७ ॥ अश्वमेधादिभिर्यज्ञैरिष्ट्वा यत्फलमश्नुते ॥ भक्षिते ब्रह्म
नैवेद्ये तस्मात्कोटिगुणं लभेत् ॥ ८८ ॥ जिह्वा कोटि सहस्रेस्तु वक्त्र कोटि श
तैरपि ॥ महाप्रसादमाहात्म्यं वर्णितुं नैव शक्यते ॥ ८९ ॥ यत्र कुत्र स्थितो वा
पि प्राप्य ब्रह्मर्षितामृतम् ॥ गृहीत्वा कीकशो वापि ब्रह्मसायुज्यमाप्नुया
त् ॥ यदि स्यान्मोचजातीयमन्नं ब्रह्मणि भावितम् ॥ तदन्नं ब्राह्मणैर्गर्ह्य

मपिवेदान्तपारंगैः॥८१॥ जातिभेदो न कर्तव्यः प्रसादे परमात्मनः॥ यो
१ शुद्धबुद्धिं कुरुते समहापातकी भवेत्॥८२॥ वरं पापघातं कुर्यात्त्वरं
विप्रवधं प्रिये॥ परब्रह्मार्पिते ह्यन्नेन कुर्यादवहेतनम्॥८३॥ येत्य
जन्ति न एमूढा महामन्त्रेण संस्कृतम्॥ अन्नतोयादिकं भेदं पितृभ्यो
पातयन्त्यधः॥ स्वयमप्यन्धतामिदं पतन्त्याहूतसंप्लवम्॥ ब्रह्मसात्क

म. नि.
१४

तनैवेद्यद्वेषुणां नास्ति निष्कृतिः ॥६५॥ पुण्यायन्ते क्रियाः सर्वाः सुषु
प्तिः सुकृतायते ॥ स्वेच्छाचारोऽथ विहितो महामन्त्रस्य साधने ॥६६॥ किं
तस्य वैदिकाचारैस्तान्त्रिकैर्वाऽपि तस्य किं ॥ ब्रह्मनिष्ठस्य विदुषः स्वे
च्छाचारो विधिस्मृतः ॥६७॥ कृतेनास्य फलं नास्ति नाकृतेनापि कि
ल्विषम् ॥ न विघ्नः प्रत्यवायोऽस्य ब्रह्ममन्त्रस्य साधनात् ॥६८॥ अस्मि

तन्त्र
१४

न्धर्मे महेशि स्यात् सत्यवादी जितेन्द्रियः ॥ परो प्रकारे निरतो निर्वि
 कारः सदाशयः ॥ ६८ ॥ मात्सर्यहीनोऽदम्भी च दयावान् शुद्धमान
 सः ॥ मातापित्रोः प्रीतिकारी तयोः सेवनतत्परः ॥ १०० ॥ ब्रह्मश्रोता ब्र
 ह्ममन्त्रा ब्रह्मान्वेषणमानसः ॥ यतात्मा दृढबुद्धिः स्यात् साक्षात् ब्र
 ह्मेति भावयन् ॥ १०१ ॥ न मिथ्या भाषणं कुर्यान्न परानिष्टचिन्तन

म. नि.
१५

म् ॥ परस्त्रीगमनं चैव ब्रह्म मन्त्री विवर्जयेत् ॥ १०१ ॥ तत्सदिति वदेद्देवि प्रा
रम्भे सर्वकर्मणाम् ॥ ब्रह्मार्पणमस्तु वाक्यं पानभोजनकर्मणोः ॥ १०२ ॥
येनोपायेन मर्त्यानां लोकयात्राप्रसिध्यति ॥ तदेव कार्यं ब्रह्मज्ञैरिदं
धर्मसनातनम् ॥ १०३ ॥ अथ संध्यादिकं वक्ष्ये ब्रह्ममन्त्रस्य शाम्भवि ॥
यां कृत्वा ब्रह्मसंपत्तिं लभन्ते भुवि मानवाः ॥ १०४ ॥ प्रातर्मध्याह्नसाया

ह्येयथादेशेयथासने ॥ पूर्ववत् परमब्रह्मध्यात्वा साधकसत्तमः ॥
 ॥१०६॥ अष्टोत्तरशतं देवि गायत्री जपमाचरेत् ॥ जपं सप्तर्ष्यविधिव
 त् पूर्ववत्प्रणमेत्सुधीः ॥१०७॥ एषा सन्ध्या मया प्रोक्ता सर्वथा ब्र
 ह्मसाधने ॥ यदनुष्ठानतो मन्त्री शुद्धान्तः करणो भवेत् ॥१०८॥ गा
 यत्रीं शृणु चार्चयिष्वि सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ परमेश्वरं देवतमुक्त्वा वि

म. नि.
१६

भेदेतदनन्तरम् ॥ १०८ ॥ परतत्वाय परतो धीमहीति वदेत्प्रिये ॥ तद
नन्तरमीशानितन्मो ब्रह्म प्रचोदयात् ॥ ११० ॥ इयं श्रीब्रह्म गायत्री च
तुर्वर्गप्रदायिनी ॥ पूजनं यजनं चैव स्नानं पानं च भोजनम् ॥ १११ ॥
यद्यत्कर्म प्रकुर्वीत ब्रह्म मन्त्रेण साधयेत् ॥ ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय प्र
णम्य ब्रह्मदंगुलम् ॥ ११२ ॥ ध्यात्वा च परमं ब्रह्म यथाशक्ति मनुं स्म

तन्त्र
१६

रेतः॥ पूर्ववत्प्रणमेद्ब्रह्म प्रातः कृत्यमिदं स्मृतम्॥११३॥ द्वात्रिंशतास
 हस्रेण जपेनास्य पुरस्क्रिया॥ तद्दशांशेन हवर्जं तर्पणं तद्दशांशतः॥११४॥
 सेचनं तद्दशांशेन तद्दशांशेन सुन्दरि॥ ब्राह्मणाभोजयेन्मन्त्री पुर
 श्वरं कर्मणि॥११५॥ भक्ष्याभक्ष्यविचारोऽत्र त्याज्यं ग्राह्यं न विद्यते॥
 न कालशुद्धिनियमो न वा स्थाननिरूपणम्॥११६॥ अभुक्तो वापि भुक्तो

म० नि
१७

वास्नातो वास्नात एव च ॥ साधयेत्परमं मन्त्रं स्वेच्छा चोरेण साधकः ॥
॥ ११७ ॥ विनायासं विना क्लेशं स्तोत्रं च क्वचिद्विना ॥ विनान्यासं वि-
ना मुद्रां विना सितुं वरानने ॥ ११८ ॥ विना चोरेण शोभादिजपं च कुष्ठ-
कां विना ॥ अकस्मात्परमं ब्रह्म साक्षात्कारो भवेद्भवम् ॥ ११९ ॥ सङ्क-
ल्पोऽस्मिन् महामन्त्रे मानसः परिकीर्तितः ॥ साधने ब्रह्म मन्त्रस्य भा-

तन्त्र
१७

वशुद्धिर्विधीयते ॥ १२० ॥ सर्वब्रह्ममयं देवि भावयेत् ब्रह्मसाधकः ॥ न
 चास्य प्रत्यवायोऽस्ति नाङ्गवैगुण्यमेव च ॥ महामनोः साधने तु व्यङ्गं
 साङ्गायते ध्रुवम् ॥ १२१ ॥ कलौ पापयुगे घोरे तपोहीनेऽतिदुस्तरे ॥ नि
 स्तारबीजमेतावद्ब्रह्ममन्त्रस्य साधनम् ॥ १२२ ॥ साधनानि बहुक्ता
 नि नानातंत्रागमादिषु ॥ कलौ दुर्बलजीवानां साध्यानि महेश्वरी ॥
 ॥ १२३ ॥

म. नि. १८

अल्पायुवः स्वल्पवृत्ता अन्ताधीना^५ सवप्रिये ॥ लुब्धाधनार्जने व्यग्राः स
दाचञ्चलमानसाः ॥ १२४ ॥ समाधावस्थिरधियो योगकृशासहिष्णावः ॥
तेषां हिताय मोक्षाय ब्रह्ममार्गोऽयमीरितः ॥ १२५ ॥ कलौ नास्त्येव ना
स्त्येव सत्यं सत्यं न योच्यते ॥ ब्रह्मदीक्षां विना देवि के बल्याय सुखाय
च ॥ १२६ ॥ प्रातः कृत्यं प्रातरेव संध्यां कुर्यात्त्रिकालतः ॥ मध्याह्ने पूज

तन्त्र
१८

नं कुर्यात्सर्वतन्त्रेष्वयं विधिः ॥ १२७ ॥ परब्रह्मोपासने तु साधकेच्छा वि-
 धिः शिवे ॥ विधयः किं करायत्र निषेधाः प्रभवोऽपि न ॥ स्वेच्छाचोरेणो-
 य सिद्धिस्तद्विना कोऽन्यमाश्रयेत् ॥ १२८ ॥ ब्रह्मज्ञानि गुरुं प्राप्य शान्तं
 निर्मलमानसं ॥ धृत्वा तच्चरणाम्भोजं प्रार्थयेद्भक्तिभावतः ॥ १२९ ॥ क-
 रुणामयदीने शतबाहू शरणागतः ॥ त्वत्पदाम्भोरुहच्छायां देहि मूर्ध्नि

म० नि०
१८

यशोधनः ॥१३०॥ इति प्रार्थ्य गुरुं पश्चात् पूजयित्वा स्वशक्तितः ॥ कृताञ्ज
लिपूये भूत्वा तूष्णीं तिष्ठेद्गुरोः पुरः ॥१३१॥ गुरुर्विचार्य विधिवत् यथो
क्तं शिष्यलक्षणम् ॥ आहूय कृपया दद्यात् सच्छिष्याय महामनुम् ॥३२॥
उपविश्या सनेशानी प्राङ्मुखो वाऽप्युदङ्मुखः ॥ त्वर्वांसे शिष्यमानी
यकारुण्येनावलोकयेत् ॥१३३॥ ततः शिष्यकृत्य शिरसि ऋषिन्यास

तन्त्र
१८

पुरःसरम् ॥ जपेदष्टशतं मन्त्रं साधकस्यैष्टसिद्धये ॥ १३४ ॥ दक्षकर्णे ब्रा
 ह्मणानामितरेषां च वामतः ॥ स प्रधाश्रावयेन्मन्त्रं सद्गुरुः करुणानिधिः
 ॥ १३५ ॥ उपदेशविधिः प्रोक्तो ब्रह्ममन्त्रस्य कालिके ॥ नात्र पूजाद्य
 पेक्षाऽस्ति संकल्प्य मानसं चरेत् ॥ १३६ ॥ ततः श्रीगुरुपादाब्जे दण्डवत्
 पतितं शिशुम् ॥ उत्थापयेत् गुरुः स्नेहादिदं मन्त्रमुदीरयन् ॥ १३७ ॥ ॐ

नि० उत्तिष्ठ वत्स मुक्तोऽसि ब्रह्म ज्ञानपरो भव ॥ जितेन्द्रियः सत्यवादी बलारो
 २० ज्यं सदाऽस्तुते ॥ १३८ ॥ ततऽत्थाय गुरवे यथाशक्त्यनुसारतः ॥ दक्षिणां स्वं
 फलं चापि दद्यात् साधकसत्तमः ॥ गुरोराज्ञावशीभूत्वा विद्वद्वेदवद्भुवि ॥
 ॥ १३९ ॥ मन्त्रग्रहणमात्रेण तदात्मा तन्मयो भवेत् ॥ ब्रह्मभूतस्य देवेशि किं
 मन्थ्यैर्बहुसाधनैः ॥ इति संक्षेपतो ब्रह्मदीक्षाते कथिता प्रिये ॥ १४० ॥ गु

तन्त्र
 २०

रुक्सारूप्य मात्रेण ब्रह्मदीक्षां समाचरेत् ॥१४१॥ शाक्ताश्चैवावैष्णवाश्च
 सौरागाणपतस्तथा ॥ विप्राविप्रेतराश्चैव सर्वेऽप्यत्राधिकारिणः ॥१४२॥
 अहंमृत्युञ्जयो देवि देवदेवो जगद्गुरुः ॥ स्वेच्छा चारी निर्विकल्पो मन्त्रस्य
 स्य प्रसादतः ॥१४३॥ अमुमेव ब्रह्म मन्त्रं मत्तः पूर्वमुपासिताः ॥ ब्रह्मा ब्रह्म
 र्षयश्चापि देवा देवर्षयस्तथा ॥१४४॥ देवर्षि वक्रान्मुनयस्तेभ्यो राजर्ष

यः प्रिये ॥ उपासिता ब्रह्मभूताः परमात्मप्रसादतः ॥ १४५ ॥ ब्राह्मे मनो म
 हेशानि विचारेनास्ति कुत्रचित् ॥ स्वीयमन्त्रं गुह्यं रक्ष्याच्छिष्येभ्यो ह्यवि
 चारयन् ॥ १४६ ॥ पितापि दीक्षयेत्पुत्रान् व्राता व्रातृन् पतिः स्त्रियम् ॥
 मातुली भागिनेयांश्च नृपून् मातामहोऽपि च ॥ १४७ ॥ स्वमन्त्रदाने यो
 दोषस्तथापि त्रादि दीक्षया ॥ सिद्धब्रह्ममहामन्त्रे तदोषो नैव विधत्ते
 ॥ १४८ ॥

ब्रह्म ज्ञानिमुखाच्छ्रुत्वा येन केन विधानतः ॥ ब्रह्मभूतो नरः पूतः पुण्यपा
 पेर्नलिप्यते ॥ १४८ ॥ ब्रह्ममंत्रोपासिताये गृहस्था ब्राह्मणादयः ॥ स्वस्व
 वर्णोत्तमास्ते तु पूज्या मान्या विशेषतः ॥ १५० ॥ ब्राह्मणाय तयः साक्षा
 दितरे ब्राह्मणैस्समाः ॥ तस्मात्सर्वे पूजयेयुर्ब्रह्मज्ञान् ब्रह्मदीक्षितान्
 ॥ १५१ ॥ ये च तानवमन्यन्ते ते नरा ब्रह्मघातिनः ॥ पतन्ति द्यौरनरके

म. नि. ०
२२

यावद्वास्करतारकम् ॥ १५२ ॥ यत्पापं स्त्रीवधे प्रोक्तं यत्पापं भूषणघातने ॥
तस्मात्कोटिगुणं पापं ब्रह्मोपासकनिन्दनात् ॥ १५३ ॥ यथा ब्रह्मोपदेशेन
विमुक्तः सर्वपातकैः ॥ गच्छन्ति ब्रह्मसायुज्यं तथैव तव साधनात् ॥ १५४ ॥
इति श्रीमहानिर्वाणतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमसर्वधर्मनिर्णयसारे श्रीमदा
द्यासदाशिवसंवादे जीवनिस्तारे पायप्रश्ने परब्रह्मोपदेशकथनं नाम

चतुर्थोऽध्यायः ॥

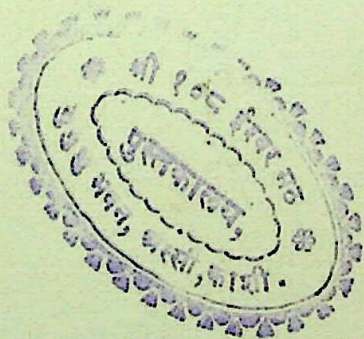
॥

उपविश्यासने विद्वान्प्राङ्मुखो वा पृथुदङ्मुखः ॥ वद्धवीरासनो मन्त्री
 विजयां परिशोधयेत् ॥ ८५ ॥ ॐ ह्रीं अमृते अमृतोद्भवे अमृतवर्षि
 णि अमृतमाकर्षया कर्षय सिद्धिं देहि श्री विद्यां मे वशमानय स्वा
 हा ॥ अनेन संविदं संशोध्य ॥ ८६ ॥ मूलमन्त्रं सप्तवारं प्रजप्य विज
 योपरि ॥ आवाहन्यादि मुद्रां च धेनुं योनिं प्रदर्शयेत् ॥ ८७ ॥ गुरुप

म. नि०
२३

क्षेप्तहस्तोऽयथासंकेतमुद्रया॥ त्रिधैव तर्पयेद्देवीं हृदिमूलं समुच्चरन्
॥८६॥ ऐं वद १ वाग्वादिनि मम जिह्वाग्रे स्थिरीभव सर्वसत्त्ववशं करि
स्वाहा॥ अनेन कुण्डलीमुखे जुहुयात्॥८७॥ स्वीकृत्य संविदां वामकर्णे
र्द्धं श्रीगुरुं नमेत्॥ दक्षिणे च गणेशानमाद्यां मध्ये सनातनीम्॥८८॥
कृताञ्जलिपुटो भूत्वा ब्रह्मध्यानपरायणः॥ इति निर्वाणोपञ्चमोऽध्यायः
सेविजयाग्रहणविधिः॥ ॥

तन्त्र
२३

इति महानिर्वाणपञ्चक
समाप्ता